

Rapportering Coördinatieopdracht Kleine Nete

Bijlage 3. Projectnota Sigmapijan Nete en Kleine Nete

januari 2014

Vlaamse overheid

1. Stand van zaken

1.1 Antecedenten

Op 28 april 2006 nam de Vlaamse Regering een beslissing over de 2015-projecten van het geactualiseerd Sigmapijan. Deze beslissing voorziet als onderdeel van het 'Meest Wenselijk Alternatief' dat het gebied Varenheuvel-Abroek langs de Kleine Nete tussen E313 en Netekanaal ingericht zal worden in functie van het herstel van de winterbedding van de vallei d.m.v. dijkverplaatsing (veiligheidsdoelstelling) en in functie van de realisatie van een mozaïek van voedselrijke zoomrijke ruigten, dottergrasland en laaggelegen schraal hooiland (natuurdoelstelling) voor een oppervlakte van 200 ha binnen een totaal van 211 ha natuurontwikkeling. Naar aanleiding van de kalibratie van de natuurdoelen voor het Sigmapijan wordt de realisatie van geschikt biotoop voor 4 koppels Roerdomp voorzien als doelsoort. Per koppel Roerdomp dient een aaneensluitende zone van minimaal 50 ha roerdromphabitat gevonden te worden.

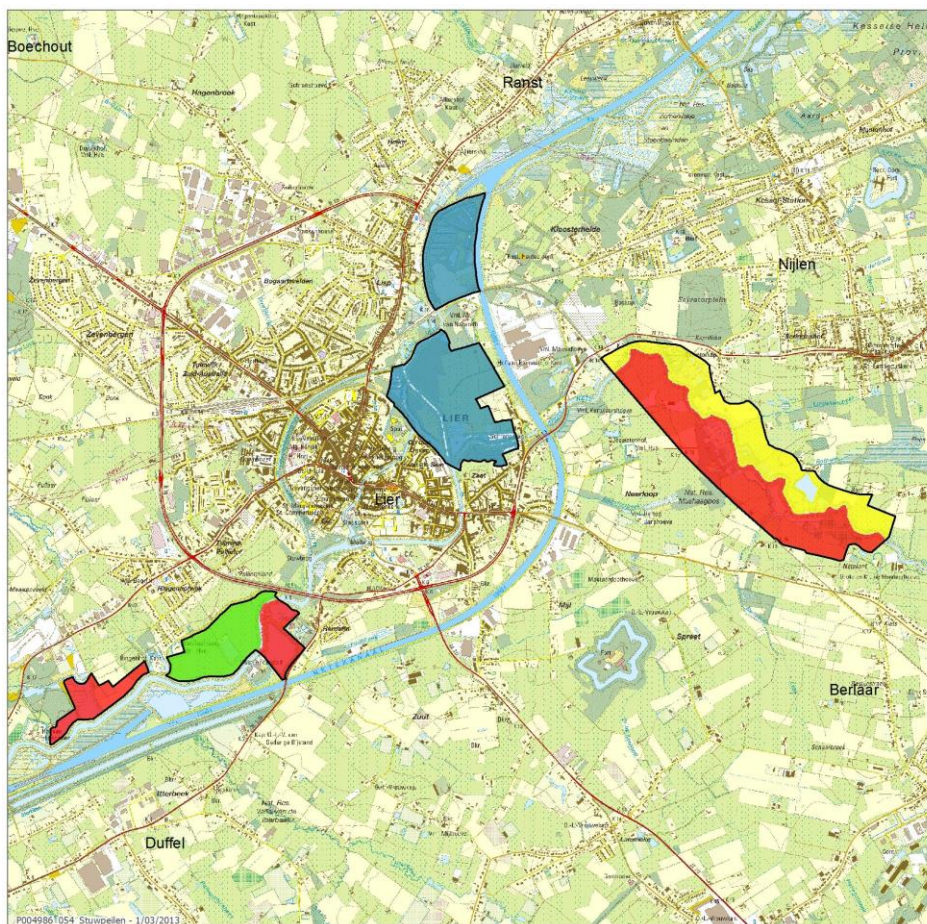
De verdere uitwerking van deze projecten gebeurt in overleg met de lokale besturen en middenveldorganisatie via projectmatige werkgroepen. Resultierend uit de LER en op vraag van de landbouworganisaties is een alternatievenonderzoek uitgevoerd waarbij nagegaan is of de doelstellingen inzake veiligheid en natuur in een uitgebreider zoekgebied gerealiseerd kunnen worden, dit om een landbouwzone binnen de oorspronkelijke contour van Varenheuvel-Abroek te vrijwaren.

In 2012 werd het, door de landbouwsector naar voor geschoven gebied, onderzocht. Zowel het verplaatsen van de veiligheidsdoelstellingen als de natuurdoelstellingen werd bestudeerd. Uit het onderzoek bleek dat het gebied reeds volledig aangesproken wordt als buffergebied voor de lokale zijwaterlopen van de Kleine Nete. Extra waterberging is hier onmogelijk. Daarnaast zijn reeds S-IHD (andere natuurdoelstellingen) voor dit gebied voorzien. Het verplaatsen van deze doelstellingen, die niet compatibel zijn met de IHD-Z (Sigma-natuurdoelstellingen), zou verplaatsen van de problematiek naar een andere zone betekenen. Er werd bijgevolg geconcludeerd dat er verder gezocht diende te worden naar een geoptimaliseerd scenario waarbij de veiligheidsdoelstellingen gealloceerd blijven aan Varenheuvel-Abroek en de natuurdoelstellingen gedeeltelijk aan een alternatief gebied en gedeeltelijk aan een deel van Varenheuvel-Abroek gealloceerd worden. Daarbij zullen winteroverstromingen in Varenheuvel-Abroek binnen het natuurgebied mogelijk blijven en de landbouwzone volledig geïsoleerd worden.

Vervolgens werd deze conclusie door de Vlaamse Regering bekrachtigd door de beslissing te nemen om bijkomend zoekgebied te onderzoeken. Daarnaast werd via deze beslissing Gouverneur Berx aangesteld in een coördinerende rol binnen de vallei van de Kleine Nete m.b.t. parallel lopende Vlaamse initiatieven. (BVR 20/07/2012).

Het bijkomend zoekgebied omvatte 3 deelgebieden:

- Zoekgebied 1: Omgeving Hof Ter Lachenen, de vijvers aan Anderstadt en de Polder van Lier, stroomafwaarts Lier (± 56 ha)
- Zoekgebied 2 : Gebied tussen Netekanaal en samenvloeiingsgebied Grote en Kleine Nete, stroomopwaarts Lier (± 154 ha)
- Zoekgebied 3 : Meest stroomafwaartse zone van de Grote Nete (± 178 ha).

1.2. Resultaten bijkomend onderzoek

1.2.1 Omgevings- en sectorale analyse

Uit de omgevings- en sectorale analyse van de drie zoekgebieden blijkt dat de uitgangssituatie in zoekgebied 2 ongeschikt is voor het realiseren van de Sigmadoelen. De enige actuele synergie tussen de bestaande toestand en de Sigmadoelen situeert zich op vlak van de ruimtelijke visie van de provincie. Naast deze synergie zijn er geen verdere opportuniteiten binnen deze zone met de actuele situatie of toekomstige planningsprocessen te detecteren en is een realisatie binnen deze zone niet haalbaar. Zoekgebied 2 werd dan ook niet behouden.

Op vlak van bestaand gebiedsgericht beleid is de synergie tussen de bestaande toestand en de Sigmadoelen voor zoekgebied 1 en 3 overwegend neutraal tot positief. De raakvlakken met de bestaande regelgeving zijn voornamelijk neutraal. Het feit dat zoekgebied 1 overlapt met een SBZ en met VEN-gebied wordt als positief aanzien.

De fysieke kenmerken van de drie zoekgebieden zijn overwegend neutraal tot negatief. Dit is voornamelijk te wijten aan het voorkomen van weekendverblijven, visclubs en stortplaatsen in het gebied. Maar zowel gemeente Nijlen als Lier hebben al aangegeven dat de aanwezigheid van de weekendverblijven en visclubs in de gebieden een uitdovend karakter hebben.

Er wordt in zoekgebied 1 1 bijkomende landbouwer getroffen (naast de 4 landbouwers in de Polder van Lier, dat reeds als Sigmagebied was opgenomen); in zoekgebied 3 worden 5-tal landbouwers getroffen, waarvan de impact echter relatief beperkt is.

De conclusie van de omgevings- en sectorale analyse is dan ook dat de zoekgebieden 1 en 3 wel geschikt zijn als alternatief. Deze komen zowel vanuit het gebiedsgericht beleid, de bestaande regelgeving als het fysisch voorkomen als geschikte gebieden, met de meeste positieve raakvlakken, naar voor.

1.2.2 Natuurpotenties voor roerdompleefgebied

INBO stelde de hydrologische en ecologische randvoorwaarden voor de inrichting als roerdompleefgebied van de zoekgebieden op. De haalbaarheid van deze randvoorwaarden werd binnen de verschillende zoekgebieden onderzocht en de potenties van de gebieden werden afgewogen om tenslotte voor de meest potentievolle gebieden inrichtingsmaatregelen voor te stellen.

Uit het onderzoek is gebleken dat zoekgebied 1 voldoende potenties heeft om aangesloten leefgebied voor roerdomp te realiseren. Voor zoekgebied 2 zijn er onvoldoende aaneengesloten potenties aanwezig om in aanmerking te komen en een rol te kunnen spelen in de zoektocht naar volwaardige alternatieven. Voor zoekgebied 3 is er voldoende areaal (grootteorde 50 ha) langs beide oevers van de Grote Nete maar moet er nog verder (grondwater)onderzoek gebeuren naar de (water)voeding en waterhuishouding voor de zones op rechteroever; in casu de karakterisatie van het regime van de grondwaterstroming in de zoekzone. Daarnaast kan ook sterk vermoed worden dat voor zoekgebied 3 er nog aanzienlijke graafwerken dienen uitgevoerd te worden om de natuurpotenties te realiseren, welke gepaard zullen gaan met minimaal een archeologisch vooronderzoek en zal er mogelijks een ringdijk voorzien moeten worden om de veiligheid in het kader van het Sigmaplan te garanderen.

1.3 Overzicht resultaten per deelgebied

1.3.1 Deelgebied Beneden Nete: Polder van Lier, Anderstadt I, Anderstadt II, Hof van Lachenen, vijvers t.h.v. Anderstadt

Naast het onderzoek naar de potenties voor roerdompbiotoop is ook de ecologische inrichting van Anderstadt II (stroomopwaarts) en Anderstadt I (stroomafwaarts) verder onderzocht.

Voor Anderstadt II wordt gevraagd om de oorspronkelijke inrichting van GGG (met de ontwikkeling van estuariene natuur) te verlaten en de bestaande GOG-werking en natuurwaarde te behouden aangezien de ecologische kwaliteit van dit gebied reeds voldoet als leefgebied voor roerdomp. Op die manier kan dit gebied bijdragen aan de te behalen natuurdoelstelling.

Anderstadt I blijkt uit historische geschriften, een paaiplaats voor de vissoorten fint (mevis) en spiering te zijn. Deze vissoorten zijn met de ecologische verbetering van de Schelde aan een opmars bezig. Onderzoek van de Universiteit Antwerpen geeft aan dat het ontpolderen en geschikt maken van dit deelgebiedje als paaiplaats voor fint en spiering (doelsoorten geactualiseerd Sigmaplan) de ecologisch meest zinvolle keuze is. Hierbij zal op een aantal

plaatsen de Netedijk terug afgegraven worden met de verzekerde veiligheid (tegen overstromingen in Lier) en het behouden van de bevaarbaarheid van de Beneden Nete als belangrijkste aandachtspunten. Het toevoegen van de tip van het gebied als overstroombare zone in combinatie met de ontpoldering van de eerdere GOG zorgt ervoor dat het huidige veiligheidsniveau voor de stad ook in de toekomst verzekerd blijft.

Voor Polder van Lier zijn er potenties aanwezig om het roerdomphabitat te realiseren. De oorspronkelijke doelstelling (schrале graslanden) dient in dat geval geherlokaliseerd te worden. Om het veiligheidsniveau te behouden zal er mogelijks binnen het gebied afgegraven dienen te worden.

De vijvers t.h.v. Anderstadt bezitten de potentie om leefgebied voor roerdomp te realiseren.

Samengevat betekent dit voor het deelgebied Beneden Nete:

- 1) er wordt ongeveer 65 ha roerdompbiootop gecreëerd met die bedenking dat
  - a. de polder van Lier (25 ha) moerasvegetatie krijgt ipv schrале natte graslanden, zoals oorspronkelijk beslist door de Vlaamse regering.
  - b. er bijkomend **25 ha nieuwe natte natuur** gecreëerd wordt.
- 2) er komt ongeveer 10 ha estuariene natuur bij ipv de vooropgestelde 15 ha

1.3.2 Deelgebied (= Zoekgebied 3): monding Grote Nete

Het vooropgestelde areaal kan in zoekgebied 3 gerealiseerd worden mits enerzijds een verschillend stuwpeil op linkeroever (circa 4,6 m TAW) en rechteroever (circa 5.1 m TAW) en mits anderzijds de nodige technische ingrepen (significante vergravingen, ontbossing, ...) uitgevoerd worden. Over de waterbeschikbaarheid en waterhuishouding moet nog verder onderzoek worden uitgevoerd evenals over de technische ingrepen naar veiligheid (bijvoorbeeld of de bouw van een ringdijk noodzakelijk is). Verder zal bekeken worden of en in welke mate het gebied zou kunnen bijdragen aan het verhogen van de veiligheid.

Samengevat voor dit zoekgebied kan er gezegd worden dat er ongeveer **50 ha nieuwe natte natuur** gecreëerd wordt die ook geschikt is als roerdompbiootop.

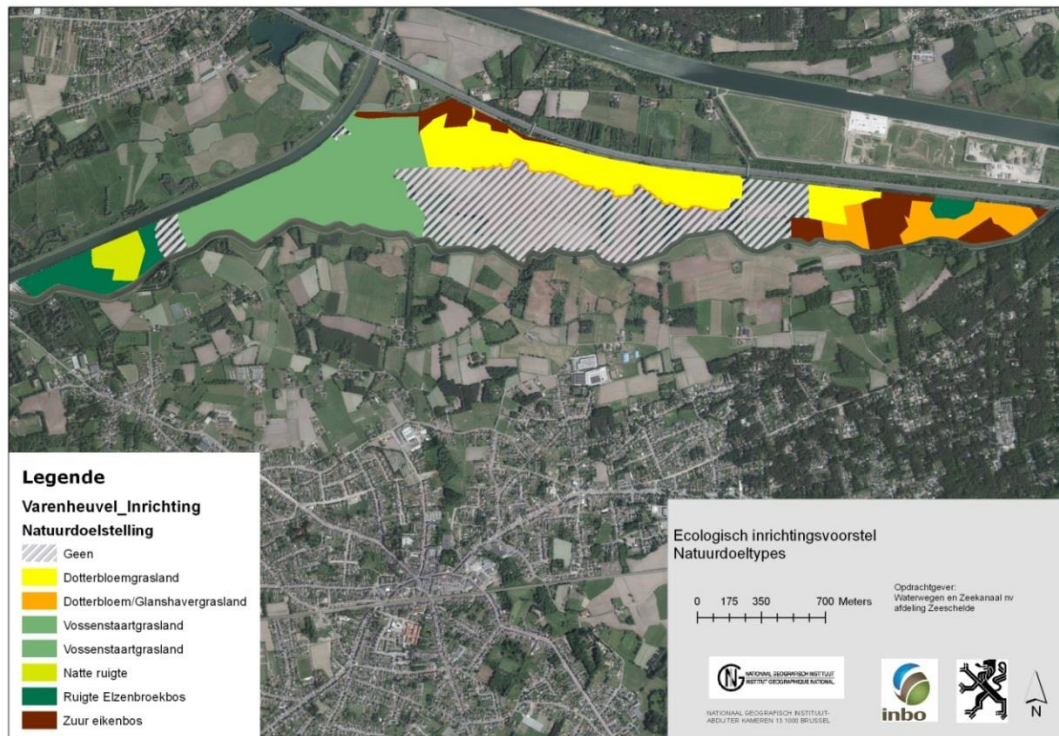
1.3.3 Deelgebied Varenheuvel Abroek

Het landbouwgebied en het natuurgebied zullen zodanig ingericht worden dat er geen interferentie tussen de twee gebieden zal zijn (vooral scheiding van oppervlakte- en grondwatersysteem). Bovendien wordt het landbouwgebied zo optimaal mogelijk voor duurzame economische landbouw ingericht met drainagegrachten en afwateringspunten naar de Kleine Nete. De Kleine Pulse Beek wordt maximaal geïsoleerd van het landbouwgebied, waardoor er zo weinig mogelijk water vanuit het landbouwgebied nog door het natuurgebied stroomt. Op die manier worden de natuurdoelen niet gehypothekeerd en kan er zonder bijkomende restricties aan landbouw worden gedaan in de middenblok. Deze optimalisatie zal bij de technische uitwerking in detail worden bestudeerd.

Uit het Landbouweffectenrapport (LER) blijkt circa 150 ha in Varenheuvel-Abroek aangegeven te zijn als landbouwgrond. In de huidige inrichtingsvisie voor dit gebied is 75 ha bestemd als landbouwgebied. **D.w.z. dat circa 50% van het**

oorspronkelijke landbouwgebied in Varenheuvel-Abroek gevrijwaard blijft. Daarnaast is het zo dat het natuurgebied een graslandinvulling krijgt die na een omvormingsperiode van 5 jaar (door de zittende landbouwers) nog een extensieve landbouwbedrijfsvoering toelaat.

Figuur: Aangepaste contouren: het grote centraal gearceerde deel blijft voorbehouden voor volwaardig landbouwgebruik.

1.4. Flankerend beleid

1.4.1 Reeds belangrijke stap gezet - Flankerend landbouwbeleid geactualiseerd Sigmaphan

Het flankerend landbouwbeleid van het geactualiseerd Sigmaphan werd bekrachtigd met de BVR van 17/12/2004 en 22/07/2005. Het in deze regeringsbeslissingen voorziene flankerend beleid wordt door de VLM uitgevoerd. Daarbij wordt in nauw overleg met iedere individuele getroffen landbouwer, gezocht worden naar de flankerende maatregelen die op elk individueel bedrijf kunnen toegepast worden. Elke individuele landbouwer wordt een alternatief aangeboden voordat de bedrijfsvoering op het betreffende perceel in projectgebied wordt stopgezet of bijgesteld. Daarnaast wordt in overleg met de individuele landbouwers bekeken in welke mate er nog, in functie van bedrijfsvoering, optimalisaties mogelijk zijn.

1.4.2 Flankerend landbouwbeleid geactualiseerd Sigmaphan op maat van getroffen landbouwers in deelgebied Varenheuvel-Abroek in de cluster Nete/Kleine Nete

Naast de algemene flankerende maatregelen worden er voor de landbouwers in het deelgebied Varenheuvel-Abroek een aantal specifieke flankerende maatregelen genomen:

- Betroffenheid bekijken en oplossingen zoeken vanuit de globale getroffenheid van bedrijven door de totaliteit aan overheidsinitiatieven in de Vallei van de Kleine Nete tussen Lier en Kasterlee.
- Reduceren van de getroffen oppervlakte landbouwgebied.
- Optimaliseren van het uitgespaarde landbouwgebied
- Optimaliseren medegebruik/-beheer natuuredeel door getroffen landbouwers
- Fasering
  - o Fase I: deelgebied Lier
  - o Fase II: deelgebied Netemonding
  - o Fase III: deelgebied Varenheuvel-Abroek Oost & landbouwenclave
  - o Fase IV: deelgebied Varenheuvel-Abroek West
- Grenscorrecties ivf verlaging landbouwimpact of ecologische optimalisatie

1.4.3 Optimalisatie instrumentarium flankerend landbouwbeleid

Daarnaast lijkt het aangewezen om, nu de perimeters van de 2015-projecten concrete vorm aannemen, ook de effectiviteit van het bestaande flankerend landbouwbeleid te bekijken en na te gaan of binnen de krijtlijnen van bovengenoemde regeringsbeslissingen het flankerend landbouwbeleid kan/moet worden geoptimaliseerd.

1.5 Beoordeling

1.5.1 Natuur

Tijdens het volledige traject was het sluitend houden van de drieledige Sigmaboekhouding voor natuur (oppervlakte, broedkoppels roerdompkwartelkoning en globale oppervlaktebalans verschillende natuurdoeltypes Sigma) de randvoorwaarde.

Het voorstel vanuit het bijkomende alternatievenonderzoek, is in dit opzet geslaagd.

1) De realisatie van 211 ha natte natuur

Volgens de beslissing van de Vlaamse Regering van 28-04-2006 over het geactualiseerde Sigmaplan diende 211 ha natte natuur in Varenheuvel-Abroek gerealiseerd te worden. Als resultaat van het alternatievenonderzoek, meer bepaald de bijkomende natuuroppervlakte in zoekgebied 1 en 3, kan er 75 ha landbouwgebied in Varenheuvel-Abroek gevrijwaard blijven en komt er op andere locaties (deelgebied Lier 25 ha, deelgebied Netemonding 50 ha) extra natuur bij waardoor de oppervlaktebalans toch in evenwicht blijft.

2) De realisatie van broedbiotoop voor 4 koppels roerdomp

Tijdens het bijkomende alternatievenonderzoek heeft het ANB ook binnen de andere Sigmaclusters nog eens bekeken of er mogelijke locaties zijn voor 85 ha roerdompbiotoop.

Daarvoor is in de cluster Kalkense Meersen de nodige oppervlakte gevonden.

3) De globale oppervlaktebalans van de verschillende habitattypes, zoals vastgelegd in de IHD-Z (voor het totale Sigma-plan) blijven gerespecteerd.

Het doorschuiven van doelen voor 2 roerdompen / 85 ha roerdomphabitat impliceert dat de vooropgestelde natuurdoelstellingen van de cluster Kalkense Meersen (schrane natte graslanden - 1 à 2 broedparen kwartelkoning) naar Varenheuvel-Abroek doorgeschoven worden. Daardoor blijft de globale natuurbalans van Sigma gerespecteerd.

De minimumcriteria voor kwartelkoninghabitat zijn:

- oppervlakkig uitdrogende, extensief beheerde, onbemeste bloemrijke graslanden, met doorgaans regelmatig overstromingsregime in de winter en het voorjaar;
- een open gebied ononderbroken zicht > 200m;
- relatief hoog gras in broedseizoen (30-60cm), deels vochtige bodem;
- grote delen niet geïnundeerd na mei, indien broedverdacht maaien na 15 augustus (Adriaens & Ameen, 2008). (Dit habitat kan ontwikkelen tot Natura 2000 habitatype - 6510 subtype Vossenstaartgrasland)

Er wordt een areaal van 15-30 ha overstromingsgrasland gerekend voor 1 broedpaar kwartelkoning (deze vork wordt gehanteerd als rekenparameter voor de broeddensiteitgegevens van kwartelkoning van de s-IHD en de gewestelijke IHD.). Dit komt voor Varenheuvel-Abroek overeen met 1 à 2 koppels (broedparen) kwartelkoning.

1.5.2 Veiligheid

De winteroverstromingen worden, zoals voorzien in de oorspronkelijke beslissing, bestendig binnen Varenheuvel-Abroek, zij het enkel in de zone voorbehouden voor het realiseren van de natuurdoelstellingen. De winteroverstromingen zullen zorgen voor een vertraagde afvoer naar de Kleine Beek, en vervolgens Kleine Nete.